

Για την Απομυθοποίηση της Ταξικής Πάλης (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό Σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα Facebook [Με τον Μαρξ Πέραν του Μαρξ](#) στις 08/07/16.

Περιεχόμενο

Για την Απομυθοποίηση της Ταξικής Πάλης

Η λατρεία της ταξικής πάλης

Η τάξη, το ταξικό συμφέρον, η ταξική πάλη φαίνεται να είναι το άλφα και το ωμέγα της μαρξικής θεωρίας. Όμως τα φαινόμενα απατούν. Το κύριο έργο του Μαρξ δεν φέρει τον τίτλο «Η τάξη», ούτε αρχίζει με αυτή την κατηγορία αλλά με εκείνη του εμπορεύματος:

«Ο πλούτος των κοινωνιών όπου κυριαρχεί ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής εμφανίζεται σαν ένας τεράστιος σωρός από εμπορεύματα, και το ξεχωριστό εμπόρευμα σαν η στοιχειώδη μορφή του. Γι' αυτό ξεκινούμε με την ανάλυση του εμπορεύματος» («Το κεφάλαιο, πρώτος τόμος, σελ. 49).

Αντίθετα το «Κεφάλαιο» τελειώνει με τη συστηματική εξαγωγή των τάξεων – ακόμη και αυτό σαν πρόθεση, αφού ο τρίτος τόμος παρέμεινε ως γνωστόν αποσπασματικός. Ήδη αυτή η θέση προδίδει: οι τάξεις είναι για την μαρξική θεωρία τελικά μια παραγόμενη, δευτερογενής κατηγορία. Όμως ο παραδοσιακός μαρξισμός, σε όλες τις παραλλαγές του, έθεσε αυτή τη σχέση στη θεωρία με το κεφάλι κάτω. Εδώ, είναι η τάξη που είναι η τελική αιτία της κοινωνίας και όχι το εμπόρευμα. Η ανάλυση της μορφής εμπόρευμα εμφανίζεται απλώς σαν θέμα ορισμού και σαν προλεγόμενο για την «πραγματική», την «ουσιαστική» θεωρία του κεφαλαίου ή οποία κατανοείται σαν θεωρία της ταξικής πάλης.

Ενώ η αστική ιδεολογία προσπαθεί μέσω μιας θεωρίας βασικών κατηγοριών και θεσμών (εθνική οικονομία, κράτος και δημοκρατία, έθνος κλπ) να επεξεργαστεί και να τονίσει την ταυτολογική κοινότητα (το κοινό) των μελών της κοινωνίας, ο μαρξισμός αντίθετα αναφέρεται επίμονα στον διχασμό σε τάξεις που «υπάρχουν πίσω» απ' όλ' αυτά: κατά συνέπεια η μορφή εμπόρευμα και οι κοινωνικές σφαίρες που συγκροτούνται από αυτήν, συμπεριλαμβανομένου και του κράτους, εμφανίζονται σχεδόν σαν η κοινωνική επιφάνεια «πίσω» από την οποία «κρύβεται» το «ουσιαστικό» της κοινωνίας, η ταξική αντίθεση. Με την ίδια κουραστική μονοτονία με την οποία η αστική θεωρία αποδεικνύει την κοινότητα των μελών της κοινωνίας, «αποδεικνύει» και ο μαρξισμός, χωρίς δεύτερη σκέψη, τον διχασμό σε τάξεις σαν μη-κοινότητα. Ο μαρξισμός δεν αντιλαμβάνεται καθόλου ότι με μια τέτοια θεώρηση παρακάμπτει εντελώς την κριτική των θεμελιακών κατηγοριών του κεφαλαίου. Αντικείμενο της άρνησης δεν είναι η μορφή εμπόρευμα, το χρήμα και το κράτος ως τέτοια, αλλά απλά και μόνο η κοινωνική αναφορά τους, η οποία «αποκαλύπτεται» σαν ταξικά καθορισμένη.

Από τη στιγμή που η μορφή εμπόρευμα, το χρήμα και το κράτος αναγορεύονται σε ημι-οντολογικές

κατηγορίες που βρίσκονται πίσω απ' όλα, σαν φόντο, τότε η προσοχή της κριτικής κατευθύνεται εκ των πραγμάτων κυρίως πάνω στον «χειρισμό» αυτών των φαινομένων. Οι βασικές κατηγορίες που κριτικάρονται ριζοσπαστικά από την μαρξική κριτική της πολιτικής οικονομίας ξεπέφτουν σε σκηνικά τα οποία χρησιμοποιεί κυρίως η κυρίαρχη τάξη πάνω στη σκηνή της ταξικής πάλης. Και με αυτό τον τρόπο «αποδεικνύεται» εύκολα

ότι τα «μονοπώλια» «υπόταξαν» το κράτος

ότι οι «αξίες» που δημιουργήθηκαν από τους εργαζόμενους δεν ωφελούν τους ίδιους αλλά το «κεφάλαιο»,

ότι οι φόροι ξοδεύονται για τους (μεταξύ άλλων και πολεμικούς) «σκοπούς του κεφαλαίου», και σε περιορισμένο βαθμό για τις ανάγκες των μαζών,

ότι η «αξιοποίηση του χρήματος» ικανοποιεί γενικά τα συμφέροντα της «τάξης των κεφαλαιοκρατών» και όχι τα συμφέροντα της «εργατικής τάξης» κλπ.

Σ' αυτή τη μαρξιστική ερμηνεία της μαρξικής θεωρίας αντικαθίσταται τελικά η κριτική της πολιτικής οικονομίας από ένα αγοραίο κοινωνιολογισμό. Η «εργατική τάξη» δεν εμφανίζεται πλέον σαν μια λογική πραγματική (υπαρκτή) κατηγορία (Realkategorie) του ίδιου του κεφαλαίου δηλαδή σαν **«προσωπίδα χαρακτήρα» του μεταβλητού κεφαλαίου** («Το κεφάλαιο», τόμος πρώτος, σελ. 99, 161, 224 και αλλού) αλλά σαν απόλυτη έκφραση της «εργασίας» με ένα ανιστορικό πνεύμα, η οποία, στον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής, είναι υποταγμένη «εξωτερικά» από την εχθρική «καπιταλιστική τάξη», που χαρακτηρίζεται από απληστία για το κέρδος και είναι προικισμένη με τη «θέληση για εκμετάλλευση». Κατά συνέπεια η κριτική αυτού του ευνουχισμένου μαρξισμού δεν κατευθύνεται ενάντια στην κοινωνική σχέση ως τέτοια, η οποία φυσικά εμπεριέχει και την «εργατική τάξη», αλλά απλώς ενάντια στην υποκειμενική «συμφεροντολογική» δράση των «κεφαλαιοκρατών». (Ωσάν ο καπιταλισμός να υπάρχει επειδή υπάρχουν οι καπιταλιστές· και όταν φύγουν οι καπιταλιστές τότε φεύγει και ο καπιταλισμός· και όχι ότι: οι καπιταλιστές υπάρχουν επειδή ακριβώς υπάρχει ο καπιταλισμός δηλαδή η κοινωνική σχέση κεφάλαιο). Αυτή η αβοήθητη και χωρίς νόημα θεωρία δεν αντιλαμβάνεται ότι κινείται αποκλειστικά και μόνο εντός του περιβλήματος της σχέσης κεφάλαιο και φαντάζεται ότι μπορεί να κριτικάρει και να ανατρέψει αυτή τη σχέση με τις ίδιες τις δικές της κατηγορίες. Όμως η «ταξική πάλη» δεν είναι τίποτ' άλλο παρά η υποκειμενική πλευρά της «αυτοκίνησης του κεφαλαίου» δηλαδή της αυτοαξιοποίησης της αξίας στη μορφή μιας ασύνειδης, εξωτερικής προς τα άτομα, κοινωνικής σχέσης ή με τα λόγια του Μαρξ, στη μορφή του **«αυτόματου υποκειμένου»** (στο ίδιο, σελ. 167 και αλλού). Όλοι οι παράγοντες της παραγωγής, τόσο οι εργάτες όσο και οι κεφαλαιοκράτες, είναι **«προσωπίδες χαρακτήρα, προσωποποιήσεις οικονομικών σχέσεων»** και είναι συνδεδεμένοι ήδη σε μια και μοναδική κοινωνική ολότητα, δηλαδή την αυτοκίνηση της αξίας, και άρα είναι αλυσοδεμένοι μεταξύ τους αναγκαστικά σε μια συνολική κοινωνική αναπαραγωγή.

Το προτσές της κοινής εξαφάνισης και των δύο τάξεων που συγκροτούνται από τη μορφή αξία – δηλαδή το πραγματικό περιεχόμενο της κομμουνιστικής επανάστασης – που λαμβάνει χώρα σήμερα μπροστά στα μάτια μας, κατανοείται από τη μαρξιστική σκέψη του εργατικού κινήματος σαν καταστροφή και ταυτίζεται με τη βαρβαρότητα. Γι' αυτό και θέλουν και επιμένουν να αντιμετωπίζουν τη σημερινή κρίση ωςάν να είναι μια από τις συνηθισμένες κρίσεις του καπιταλισμού. Όμως, όπως αποδεικνύεται εκ των υστέρων, οι προηγούμενες κρίσεις του καπιταλισμού ήταν κρίσεις της ανάπτυξης και της επιβολής του και ταυτόχρονα σηματοδοτούσαν και συνέβαλλαν στην προσέγγιση του απόλυτου εσωτερικού ορίου της σχέσης κεφάλαιο. Μόλις τώρα αποδεικνύεται ότι η σημερινή κρίση της σχέσης κεφάλαιο συνιστά αυτό το απόλυτο όριο, το οποίο θέτει αντικειμενικά υπό αμφισβήτηση, για πρώτη φορά, το προλεταριάτο ως τέτοιο. Αυτή η συνάφεια δεν γίνεται αντιληπτή κατά την συζήτηση για τις κρίσεις. Ναίμεν μιλούμε για την «κρίση της εργασίας», δεν μπορούν όμως να την αποκωδικοποιήσουν σαν κρίση του ίδιου του κεφαλαίου (δηλαδή της μορφής αξία και του χρήματος γενικά) και κάνουν έτσι ωςάν το κεφάλαιο θα μπορούσε να

συνεχίζει να υπάρχει χωρίς την «εργασία». Με την 3^η βιομηχανική επανάσταση, η τρίτη γενιά των καπιταλιστικών μέσων παραγωγής που βασίζεται στη μικροηλεκτρονική και την πληροφορική, αντικαθιστά ανθρώπινη εργασία για πρώτη φορά σε μεγάλη κλίμακα, όχι μόνο σε επί μέρους κλάδους, αλλά στο σύνολο του κοινωνικού προτσές αναπαραγωγής. Παρ' όλο που οι κορυφαίοι της πληροφορικής (με πρώτο τον Nobert Wiener στο έργο του «Κυβερνητική», 1948), αναφέρονταν εδώ και καιρό στις πρακτικές επιπτώσεις της τεχνολογικής εφαρμογής αυτής της επιστήμης, και καταλάβαιναν, έστω αόριστα, ότι οι υπάρχουσες κοινωνικές μορφές δεν θα μπορούσαν πλέον να αντεπεξέλθουν, να αντιμετωπίσουν με επιτυχία, και να δώσουν λύσεις στα κοινωνικά προβλήματα, οι κοινωνικές επιστήμες και ιδιαίτερα οι μαρξιστές (που μας ενδιαφέρουν εδώ) ξαφνιάζονται και εκπλήσσονται τώρα που έρχονται αντιμέτωποι με αυτή την κατάσταση πραγμάτων.

Ακριβώς οι μαρξιστές της «ταξικής συνείδησης» του εργατικού κινήματος στρουθοκαμηλίζουν ακόμη περισσότερο διότι: δεν μπορεί να είναι ότι δεν επιτρέπεται να είναι, και τούτο, διότι με την κατάρρευση της καπιταλιστικής μορφής της εργασίας καταρρέει εκ των πραγμάτων και η δικής τους κοσμοεικόνα. Μια έννοια της τάξης που αναφέρεται και βασίζεται στην «οντολογία της εργασίας», η οποία θεωρεί ότι η «εργατική τάξη» βρίσκεται έξω από τον καπιταλιστικό καθορισμό της αναπαραγωγής (δηλαδή την μορφή αξία), πρέπει να περιπέσει σε σύγχυση εν όψει της πραγματικής εξέλιξης η οποία αφαιρεί το έδαφος κάτω από τα πόδια των υποτιθέμενων «φυσικών» και αιώνιων άμεσων παραγωγών. Ο μαρξισμός δεν μπορεί να αποδεχθεί το γεγονός ότι στο πραγματικά τελικό στάδιο της καπιταλιστικής δυναμικής, η ίδια η «εργατική τάξη» – μαζί με την ταξική συνείδηση και όλα τα συναφή – γίνεται ολοκληρωτικά περιττή. Η κοινωνιολογική ερμηνεία της μαρξικής θεωρίας, δηλαδή η αντικατάσταση της βασικής αυτοαντίθεσης της αστικής κοινωνίας με μια απλή κοινωνική διχοτομία της εργατικής και της καπιταλιστικής τάξης, παραλύει κάθε θετική προοπτική που προχωρεί πέραν της σχέσης κεφάλαιο, ακριβώς τη στιγμή κατά την οποία το κεφάλαιο βρίσκεται αντιμέτωπο με το απόλυτο όριο του. Η παραδοσιακή μαρξιστική σκέψη έχει αντικειμενικό δικαίωμα ύπαρξης, μπορεί να υπάρχει, μόνο όσο υπάρχει η πάλη για αναγνώριση της εργατικής τάξης· μόλις η εργατική τάξη αναγνωρισθεί και γίνει αποδεκτή σαν ισότιμη ομάδα συμφερόντων μέσα στα πλαίσια της αστικής κοινωνίας, χάνει τη βάση της αυτή η σκέψη.

Η διάλυση της ζωντανής βάσης (δηλαδή της ζωντανής εργασίας) της κοινωνικοποίησης της αξίας θεωρείται από τον παραδοσιακό μαρξισμό σαν η μεγαλύτερη απειλή για κάθε χειραφετητική προοπτική. Και όμως είναι λογικό ότι η «κρίση της εργασίας» πρέπει να είναι ταυτόσημη με την κρίση του κεφαλαίου και αντίστροφα, διότι η **«προλεταριακή εργασία» είναι ταυτόσημη με την ύπαρξη του κεφαλαίου, είναι η ουσία του κεφαλαίου.** Η βαθύτερη αυτοαντίθεση της σχέσης κεφάλαιο συνίσταται ακριβώς στο ότι, από τη μια μεριά η κοινωνική αναπαραγωγή γίνεται με βάση τη μορφή της «αξίας» και άρα είναι εξαρτημένη από το ξόδεμα αφηρημένης εργασίας των άμεσων παραγωγών, από την άλλη μεριά όμως ταυτόχρονα κάνει – ένεκα της διαμεσολάβησης του ανταγωνισμού – περιττούς ακριβώς αυτούς τους άμεσους παραγωγούς στο προτσές της επιστημονικοποιημένης πλέον εργασίας [“Grundrisse, σελ. 601-602 (σ. 538 Ελληνική Έκδοση) «Το κεφάλαιο» τόμος τρίτος, σελ. 316 και αλλού].

Αυτή η αυτοαντίθεση της σχέσης κεφάλαιο μπήκε σήμερα σε ένα αποφασιστικό στάδιο και ακριβώς γι' αυτό βρίσκεται για πρώτη φορά πραγματικά, ρεαλιστικά στην ιστορική ημερήσια διάταξη ο κομμουνισμός, αλλά όχι σαν ολοκλήρωση και θρίαμβος της «προλεταριακής ταξικής συνείδησης» αλλά σαν την κρίση της και την άρνησή της.

Συνοπτικά και συμπερασματικά

Οι μαρξιστές δεν έχουν καθόλου αντιληφθεί ότι η ταξική πάλη δεν μπορούσε να είναι τίποτ' άλλο από μια πάλη στο επίπεδο της διανομής των «προσωπιδίων χαρακτήρα» του εμπορευματοπαραγωγού συστήματος, αφού οι τάξεις ως τέτοιες είναι μέχρι το μεδούλι συγκροτημένες από αυτό το σύστημα.

Κατά συνέπεια η «ταξική πάλη» της «εργατικής τάξης» δεν μπορούσε ποτέ να πάει πέραν από το «κράτος των εργατών» ως στοχοθεσία. Αυτή η στοχοθεσία είναι σύμφωνα με το περιεχόμενο της διπλά αιχμάλωτη του καπιταλιστικού συστήματος, επειδή βασίζεται, πρώτον, πάνω στην αποδοχή της καπιταλιστικής υπαρκτής κατηγορίας (Realkategorie) της **«εργασίας»**, και δεύτερον, πάνω στην καπιταλιστική υπαρκτή κατηγορία του **«κράτους»**, όπου το τελευταίο οφείλει να «ρυθμίζει», να «σχεδιάζει» και να διευθύνει την λειτουργία της «εργασίας» με βάση τις τυφλά προϋποτιθέμενες θεμελιακές κατηγορίες του εμπορεύματος και του χρήματος «στο όνομα της εργατικής τάξης».

Αυτή η στοχοθεσία ήταν πάντοτε μια λανθασμένη στοχοθεσία, όμως ήταν θεωρητικά δραστική όσο καιρό το συνδεδεμένο με αυτήν πρακτικό εργατικό κίνημα δεν είχε εξαντλήσει την εντός του καπιταλιστικού συστήματος «ιστορική αποστολή» του, που, όπως αποδεικνύεται εκ των υστέρων, ήταν η μορφοποίηση και η ολοκλήρωση της καπιταλιστικής κοινωνίας (μαζική εργασία, μαζική κατανάλωση και μαζική δημοκρατία). Όμως μαζί με το καπιταλιστικό σύστημα έφθασε στο ιστορικό τέλος του, επίσης το «εργατικό κίνημα» και η «αριστερά» γενικά. (Η αριστερά – και αυτό πρέπει να το πούμε εδώ – προαισθανόταν και αντιλαμβανόταν εδώ και καιρό ασύνειδα ή μισοσυνειδητά ότι ολόκληρο το εννοιολογικό και προπαγανδιστικό οπλοστάσιο της ανήκει σε μια περιορισμένη, κουτσουρεμένη κριτική του καπιταλισμού η οποία είναι αιχμάλωτη των ίδιων των καπιταλιστικών κατηγοριών).

Έγινε καθαρό ότι δεν υπάρχει πλέον καμιά χειραφετητική προοπτική μέσα στα πλαίσια της αστικής μορφής και ότι από τούδε και στο εξής κάθε παραπέρα πρόοδος μπορεί να έχει σαν περιεχόμενο της μόνο τη ρήξη με την αξία, το χρήμα και όλων των από αυτά συγκροτημένων συμφερόντων και τρόπων ύπαρξης, και πρώτ' απ' όλα την ύπαρξη του μισθωτού εργάτη. Αυτή η γνώση, που είναι ταυτόχρονα και μια απελευθέρωση από αυταπάτες, συνιστά μια τεράστια πρόοδο ή με τα λόγια του Μαρξ μια **«τεράστια συνειδητοποίηση»** [“Grundrisse” σελ. 375 (σ. 351 Ελληνική Έκδοση)]. Έτσι η κομμουνιστική συνείδηση και η «προλεταριακή ταξική συνείδηση» αποκλείουν ουσιαστικά η μια την άλλη. Με την αντικειμενική και την αυξανόμενη υποκειμενική άρνηση της αφηρημένης εργασίας τίθεται μόλις τώρα πραγματικά στην ημερήσια διάταξη της ιστορίας της ανθρωπότητας ο κομμουνισμός, όχι όμως σαν «προλεταριακή επανάσταση» αλλά σαν επανάσταση ενάντια στην προλεταριακή εργασία δηλαδή σαν επανάσταση ενάντια στην αξία.

Η κρίση της πάλης των συμφερόντων

Όσο περισσότερο απωθείται η θεμελιακή κρίση της εργασίας, τόσο περισσότερο σφραγίζει όλες τις σημερινές κοινωνικές συγκρούσεις. Το τέλος της κοινωνίας της μαζικής ενσωμάτωσης και η είσοδος σε μια κοινωνία της επιλογής και του Apartheid δεν οδήγησε σε ένα νέο γύρο της ταξικής πάλης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία, αλλά σε μια κατηγορική κρίση της πάλης των καπιταλιστικά συγκροτημένων συμφερόντων. Η σημασία της ταξικής πάλης είχε ήδη ξεθωριάσει στην εποχή της μεταπολεμικής φορντιστικής άνθισης. Όμως όχι διότι το «επαναστατικό υποκείμενο», δηλαδή η εργατική τάξη, «ενσωματώθηκε» μέσω χειραγωγικών σκευωριών και δωροδοκιών και μιας αμφιβόλου ποιότητας ευημερία, αλλά διότι στο επίπεδο ανάπτυξης του φορντισμού, δηλαδή της πλήρους ανάπτυξης του δυναμικού της 2^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, βγήκε στην επιφάνεια και έγινε ολοφάνερη η **λογική ταυτότητα του κεφαλαίου και της εργασίας ως κοινωνικές κατηγορίες μιας κοινής φετιχιστικής κοινωνικής μορφής**. Η επιδίωξη που υπαγορεύετο από το σύστημα, να πωλείται το εμπόρευμα εργατική δύναμη με όσο το δυνατό καλύτερους όρους, έχασε κάθε χειραφετητική υφή.

Με το τέλος του φορντιστικού μπουμ, μέσα της δεκαετίας του '70, μπήκε στο προσκήνιο της ιστορίας η 3^η βιομηχανική επανάσταση η οποία έδωσε τέλος στην συμμετοχή πλατυτέρων στρωμάτων του πληθυσμού στο μοίρασμα της πίττας. Και τούτο διότι η πάλη των συμφερόντων μπορεί να γίνεται σε μεγάλη κλίμακα μόνο όσο καιρό η κοινωνία της εργασίας επεκτείνεται. Όταν

παρακμάζει και χάνεται η κοινή βάση δηλαδή η αξιοποίηση της αξίας - του χρήματος - του κεφαλαίου, τα ανήκοντα στο σύστημα συμφέροντα δεν μπορούν να λειτουργήσουν και να συγκροτηθούν σε συνολικό-κοινωνικό επίπεδο. Αρχίζει μια γενική **από-αλληλεγγυοποίηση**. Οι μισθωτοί εργάτες λιποταχτούν από τα συνδικάτα και οι Manager από τους συνδέσμους των επιχειρηματιών. Ο καθένας για τον εαυτό του και ο θεός του συστήματος, η αξία (το χρήμα), εναντίων όλων. Αυτή είναι η αναγκαστική συνέπεια της κρίσης της κοινωνίας της εργασίας. Στο βαθμό που μπορούν γενικά να συσταθούν και να συγκροτηθούν ακόμη συμφέροντα, αυτό γίνεται μόνο στο μικρο-οικονομικό επίπεδο. Και τούτο διότι η αντιπροσώπευση των συμφερόντων του εμπορεύματος εργατική δύναμη εκφυλίζεται - και αυτό είναι χλευασμός για την κοινωνική απελευθέρωση - σε σκέτη πολιτική των Lobby όλο και μικρότερων κοινωνικών τμημάτων. Έτσι, όποιος αποδέχεται την λογική της εργασίας πρέπει να αποδεχθεί επίσης τη λογική του Apartheid. Πρόκειται πλέον μόνο για την κατοχύρωση και εξασφάλιση της πώλησης της δικής τους εργατικής δύναμης με όσο το δυνατόν καλύτερους όρους, σε βάρος όλων των άλλων. Οι εργαζόμενοι μιας επιχείρησης θεωρούν, εδώ και καιρό, σαν πραγματικούς αντιπάλους όχι πλέον το Management της επιχείρησης τους, αλλά τους μισθωτούς των ανταγωνιζομένων επιχειρήσεων, αδιάφορα αν αυτοί βρίσκονται στην ίδια πόλη ή χώρα ή στην Άπω Ανατολή. Και όταν στην επόμενη ώση του επιχειρηματικού ορθολογισμού τίθεται το ζήτημα του ποιος θα απολυθεί, γίνεται εχθρός ακόμη και ο διπλανός συνάδελφος. Το προτσές της από-αλληλεγγυοποίησης προχωρεί ακόμη περισσότερο: ο συνταξιούχος γίνεται φυσικός αντίπαλος όλων όσων πληρώνουν κοινωνικές ασφαλίσεις, ο ασθενής σε εχθρό όλων των ασφαλισμένων και οι μετανάστες σε αντικείμενο μίσους όλων των ιθαγενών εργαζομένων και ανέργων.

Έτσι ξεθωριάζει και εξαντλείται ανεπίστρεπτα ο στόχος να θέλει κανείς να θεωρεί την πάλη των συμφερόντων, που γίνεται και ανήκει στο εσωτερικό του συστήματος, ως μοχλό κοινωνικής χειραφέτησης. Μια αναγεννημένη ριζοσπαστική κριτική του καπιταλισμού προϋποθέτει την κατηγορική ρήξη με την εργασία. Μόνο όταν τεθεί ένας νέος στόχος της κοινωνικής χειραφέτησης πέραν της εργασίας και των παραγόμενων από αυτήν φετιχιστικών κατηγοριών (αξία, εμπόρευμα, χρήμα, κράτος, αστική μορφή Δικαίου, δημοκρατία, έθνος κλπ), είναι δυνατή μια επανα-αλληλεγγυοποίηση σε ψηλό επίπεδο και σε συνολικό-κοινωνική κλίμακα. Και μόνο μέσα στα πλαίσια αυτής της προοπτικής μπορούμε επίσης να αντισταθούμε και να αποκρούσουμε την λογική των Lobby αντικαθιστώντας την με τη λογική της άρνησης των θεμελιακών καπιταλιστικών κατηγοριών.

Μέχρι τώρα η αριστερά αποφεύγει την κατηγορική ρήξη με την κοινωνία της εργασίας. Υποβαθμίζει τους **αντικειμενικούς** εξαναγκασμούς του συστήματος σε απλή ιδεολογία, και ανάγει την αιτία της **αντικειμενικής** λογικής της κρίσης στις πολιτικές επιδιώξεις της καπιταλιστικής τάξης. Δεν φιλοδοξεί να δημιουργήσει μια νέα **συγκεκριμένη γενικότητα** (καθολικότητα) κοινωνικού σχηματισμού πέραν της αφηρημένης εργασίας και της μορφής χρήμα, αλλά προσπαθεί σπασμωδικά να κρατηθεί στο επίπεδο της **αφηρημένης γενικότητας** των συμφερόντων τα οποία είναι εκ των πραγμάτων καπιταλιστικά συγκροτημένα. Γι' αυτό όλες οι προϋποθέσεις παραμένουν αφηρημένες και δεν μπορούν να συγκροτήσουν κανένα μαζικό κοινωνικό κίνημα χειραφέτησης αφού παρακάμπτονται, ή δεν γίνονται αντιληπτές, οι σημερινές συνθήκες που είναι πραγματικά κρισιακές. Θεωρούν ότι η παγκόσμια καπιταλιστική κοινωνία της εργασίας θα συνεχίσει να λειτουργεί αιώνια.

Τελικά αυτό που αφορά την αριστερά - αντικειμενικά, ανεξάρτητα από τις προθέσεις της - είναι μόνο να διατηρηθεί η αστική μορφή υποκειμένου δηλαδή το καπιταλιστικό υποκείμενο της εργασίας, της κατανάλωσης εμπορευμάτων και αστικού Δικαίου. Αντί να αμφισβητήσει τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής και ζωής γενικά, ανέχεται και αποδέχεται το πλημμύρισμα του κόσμου με αχρείαστα, άχρηστα, δηλητηριασμένα και επικίνδυνα εμπορεύματα για να μπορούν οι άνθρωποι να συνεχίσουν να «απολαμβάνουν» τη μοναδική ελεεινή ελευθερία που είναι σε θέση ακόμη να φανταστούν: την ελευθερία της επιλογής μπροστά από τα ράφια των σουπερμάρκετ. Όμως ακόμη και

αυτή η περιορισμένη και θλιβερή προοπτική είναι παντελώς αυταπατική. Και τούτο διότι η θεωρητικά αποπλισμένη αριστερά και άλλοι θεωρητικά αναλφάβητοι ξέχασαν ότι η καπιταλιστική κατανάλωση εμπορευμάτων δεν εξυπηρετεί ποτέ απλά την ικανοποίηση των αναγκών των ανθρώπων, αλλά είναι πάντοτε μόνο μια λειτουργία της κίνησης αξιοποίησης της αξίας – του χρήματος – του κεφαλαίου. Και όταν η εργατική δύναμη δεν μπορεί πλέον να πωληθεί, τότε και οι πιο στοιχειώδεις ανάγκες ισχύουν ως ξεδιάντροπα πολυτελείς απαιτήσεις οι οποίες πρέπει να μειωθούν και να πιεστούν μέχρι το μίνιμουμ.

Ο Thomas Malthus – ένας από τους πατέρες του φιλελευθερισμού – ισχυριζόταν με κάθε κυνικότητα: *«Έχει καταδειχθεί ότι, ως επακόλουθο των αναπόφευκτων νόμων της φύσης του ανθρώπου, κάποια ανθρώπινα όντα θα εκτεθούν στην ένδια. Αυτά είναι τα δυστυχημένα και κακότυχα άτομα τα οποία τράβηξαν στο λαχείο της ζωής ένα τζίφο»*.

Έτσι, τα καταστροφικά αποτελέσματα που έχει η λειτουργία του καπιταλισμού πάνω στη μεγάλη πλειοψηφία της ανθρωπότητας, οφείλονται στη «φύση του ανθρώπου» και στην «τύχη» του. Με αυτό τον τρόπο αθρώνεται ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής και ζωής. Στην εποχή μας που χαρακτηρίζεται από την τελική κρίση τούτου του τρόπου παραγωγής και ζωής, η πολιτική της αριστεράς, που περιορίζεται μέσα στα πλαίσια της πάλης των συμφερόντων, συμβάλλει εκ των πραγμάτων, αντικειμενικά σ' αυτή την αθώωση.

Πέραν της ταξικής πάλης

Οι παραδοσιακοί μαρξιστές συγκινούνται όταν μιλούν για τις έννοιες της «τάξης» και της «ταξικής πάλης». Η ταυτότητα τους, ως κριτικοί του καπιταλισμού, αρχίζει και τελειώνει με αυτούς τους όρους. Όμως στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, κάτω από τις συνθήκες ενός ενοποιημένου παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος, κάτω από τις προϋποθέσεις και τους όρους της 3^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, της επιχειρηματικής παγκοσμιοποίησης και της κοινωνικής ατομικοποίησης, το ταξικό-θεωρητικό παράδειγμα του «προλεταριάτου» δίνει την εντύπωση ενός πεπαλαιωμένου, αναχρονιστικού εννοιολογικού οπλοστασίου. Όσο πιο πεισματάρικα οι μαρξιστές βετεράνοι επιμένουν στη θέση ότι «ζούμε ακόμη σε μια ταξική κοινωνία», τόσο λιγότερο καταφέρνουν να επαναστατικοποιήσουν τις συνθήκες, παρ' όλο ή ακριβώς διότι, οι καπιταλιστικές αντιθέσεις οξύνονται όσο ποτέ άλλοτε και μια παγκόσμια κοινωνικοοικονομική κρίση νέου τύπου συγκλονίζει τον πλανήτη. Επίσης η κουβέντα για την «επιστροφή των τάξεων» παραμένει αβοήθητη και επιφανειακά κοινωνιολογική χωρίς οικονομικοκριτική βάση. Γι' αυτό δεν ωφελούν καθόλου, ούτε μπορούν να γίνουν δραστικά προς την κατεύθυνση της χειραφέτησης, τα νέα μαζικά κινήματα ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, στον πόλεμο και στην κοινωνική παρακμή.

Το εννοιολογικό εργαλείο της ριζοσπαστικής κριτικής πρέπει να ανανεωθεί. Η «επαναστατική τάξη», όπως την εννοούσε ο Μαρξ, ήταν σαφώς το προλεταριάτο της φάμπρικας του 19^{ου} αιώνα. Ενοποιημένο και οργανωμένο από το ίδιο το κεφάλαιο οφείλει να γίνει ο νεκροθάφτης του. Οι μισθωτοί των δευτερογενών τομέων των κρατικών και εμπορικών υπηρεσιών μπορούσαν να είναι απλά και μόνο ένα είδος βοηθητικής ομάδας του «προλεταριάτου» και αυτό μόνο όσο καιρό αυτό επικρατούσε ως μαζικός κοινωνικός πυρήνας στις φάμπρικες του παραγωγικού κεφαλαίου. Σήμερα όμως οι απασχολούμενοι στη δημόσια υπηρεσία και στους άλλους δευτερογενείς τομείς της οικονομίας αποτελούν την πλειοψηφία στην καπιταλιστική αναπαραγωγή, και είναι, όχι μόνο κοινωνιολογικά αλλά επίσης οικονομικά, κάτι διαφορετικό από το παλιό «προλεταριάτο». Τα κόστα αναπαραγωγής τους, όπως επίσης τα κόστα ολόκληρης της περιοχής της δραστηριότητάς τους, **προέρχονται και εξαρτώνται από τη βιομηχανική παραγωγή υπεραξίας που δημιουργείται από τους παραγωγικούς εργάτες**. Όμως η αντιστροφή της ποσοτικής σχέσης ανάμεσα στους παραγωγικούς εργάτες και τους μη παραγωγικούς, θέτει επί τάπητος το ζήτημα της «χρηματοδότησης» αυτών των τομέων και τούτο επειδή αυτή δεν μπορεί πλέον να προέλθει από την

πραγματική παραγωγή υπεραξίας αλλά πρέπει να **προσομοιωθεί** μέσω της **κρατικής υπερχρέωσης** και της κρατικής δημιουργίας χρήματος, όπως επίσης και μέσω της **ιδιωτικής υπερχρέωσης** και της «**οικονομίας της χρηματοπιστωτικής φούσκας**». Αυτό δεν σημαίνει τίποτ' άλλο από το γεγονός ότι το κεφάλαιο για να μπορεί γενικά σήμερα να υπάρχει και να λειτουργεί, χρειάζεται μεγάλου μεγέθους δημόσιες υπηρεσίες και άλλους δευτερογενείς τομείς τους οποίους δεν μπορεί πλέον να χρηματοδοτεί. Προκάλεσε δηλαδή **ένα τέτοιο βαθμό κοινωνικοποίησης το οποίο δεν μπορεί πλέον να φέρει το ίδιο**. Η 3^η βιομηχανική επανάσταση οξύνει αυτή την αντίθεση: από τη μια μεριά επεκτείνονται αναγκαστικά οι δευτερογενείς τομείς της οικονομίας, που αποτελούν στην πραγματικότητα «νεκρά κόστη» στο προτσές αναπαραγωγής του συνολικού κεφαλαίου ή του «**κεφαλαίου γενικά**» με τα λόγια του Μαρξ: από την άλλη μεριά συρρικνώνεται, ένεκα της 3^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, η παραγωγική εργασία που είναι η μόνη που παράγει αξία (άρα και υπεραξία-κέρδος). Αυτό σημαίνει ότι το κεφάλαιο δεν μπορεί πλέον να διατηρήσει το βαθμό κοινωνικής δικτύωσης που το ίδιο έχει πετύχει και **αρχίζει να από-κοινωνικοποιεί την κοινωνία**. Το αποτέλεσμα είναι μια συνεχώς αξυνόμενη κοινωνική κρίση που χαρακτηρίζεται από μεγάλες μάζες ανέργων και ληπτών κοινωνικών βοηθημάτων, από εκείνους που έχουν ευέλικτες και χωρίς ασφάλεια θέσεις εργασίας, από φαινομενικά αυτοεργοδοτούμενους, από κάθετη αύξηση της εγκληματικότητας και από την ολοκληρωτική κοινωνικό-οικονομική κατάρρευση των χωρών του τρίτου κόσμου.

Σ' αυτή την κρίση ξεσκεπάζεται επίσης η ουσία του ανταγωνισμού ο οποίος ενυπάρχει ήδη στην έννοια του ίδιου του κεφαλαίου. Δεν ανταγωνίζεται μόνο η εργασία ενάντια στο κεφάλαιο, αλλά επίσης η εργασία ενάντια στην εργασία, το κεφάλαιο ενάντια στο κεφάλαιο, έθνος ενάντια στο έθνος, οικονομικό μπλοκ ενάντια σε οικονομικό μπλοκ, άτομο ενάντια σε άτομο. Σ' αυτό το σύστημα **του γενικευμένου οικονομικού ανταγωνισμού η «ταξική πάλη» διαλύεται και αποδεικνύεται ότι μάλλον συνιστά την εσωτερική μορφή κίνησης του κεφαλαίου σε μια χαμηλότερη βαθμίδα ανάπτυξης, όταν έπρεπε να γίνει αγώνας για να αναγνωριστούν σ' αυτό το κέλυφος του κεφαλαίου οι προλετάριοι της φάμπρικας ως αστικά υποκείμενα**.

Για να μπορεί κανείς να ανταγωνίζεται πρέπει να δρα μέσα στις ίδιες κοινές μορφές. **Το κεφάλαιο και η εργασία είναι ουσιαστικά μόνο διαφορετικές καταστάσεις μιας και της αυτής κοινωνικής ουσίας**. Η εργασία είναι ζωντανό κεφάλαιο και το κεφάλαιο είναι νεκρή εργασία. («Το κεφάλαιο», τόμος πρώτος, σελ. 224 και αλλού). Η νέα κρίση συνιστάται ακριβώς στο ότι λειώνει η ουσία της «αφηρημένης εργασίας» στην παραγωγική βάση του κεφαλαίου, ένεκα της ίδιας της καπιταλιστικής ανάπτυξης. Με αυτό χάνει η έννοια της «ταξικής πάλης» τη μεταφυσική, φαινομενικά χειραφετητική δύναμη ακτινοβολίας της. Τα νέα κινήματα δεν μπορούν να αυτοπροσδιορίζονται «**αντικειμενιστικά**» και **τυπικά** από μια οντολογία της «αφηρημένης εργασίας» και από τη «θέση τους στο προτσές παραγωγής». Μπορούν να ορίζονται μόνο **από το τι θέλουν**. Δηλαδή, πρώτον τι θέλουν να εμποδίσουν: την συνέχιση της κοινωνικής αναπαραγωγής κάτω από την ψευδή αντικειμενικότητα της καπιταλιστικής μορφής εξαναγκασμών και δεύτερον από το τι θέλουν να κερδίσουν σαν μέλλον: την νούσιμη, με φρόνηση κοινή χρησιμοποίηση των σημερινών παραγωγικών δυνάμεων σύμφωνα με τις ανάγκες τους αντί σύμφωνα με τα παράλογα κριτήρια της λογικής του κεφαλαίου. Το κοινό όλων αυτών των κινήματων μπορεί να είναι μόνο το κοινό της χειραφετητικής στοχοθεσίας, όχι το κοινό μιας πραγματοποίησης που καθορίζεται από τη σχέση κεφάλαιο. Ότι τελεί ήδη τυφλά η πράξη πρέπει η θεωρία να το φέρει στην έννοια του, να το εννοιολογήσει δηλαδή να το ερμηνεύσει. Μόνο τότε μπορούν τα νέα κινήματα να γίνουν ριζοσπαστικά κριτικά προς τον καπιταλισμό, πέραν του παλιού μύθου της ταξικής πάλης.

Ταξική πάλη και χειραφέτηση

Στην αριστερή σκέψη η ταξική πάλη θεωρείται ως η πιο ριζοσπαστική αντικαπιταλιστική πράξη. Και

μάλιστα όχι μόνο για τα υπολλείμματα των νοσταλγών του εργατικού κινήματος αλλά και για τους περισσότερους από εκείνους που έχασαν εδώ και καιρό κάθε ελπίδα για μια προλεταριακή παγκόσμια επανάσταση και οι οποίοι εμφανίζονται τώρα ως κριτικοί του παραδοσιακού μαρξισμού. Γι' αυτούς το τέλος της ταξικής πάλης σημαίνει ότι ο καπιταλισμός θα κυριαρχεί τον κόσμο για πάντα, μια και ο ίδιος υποτίθεται ότι συνιστά μια ερμητικά κλειστή στον εαυτό της ολότητα η οποία ουδετεροποιεί και χωνεύει κάθε αντίθεση και από την οποία δεν μπορεί κανείς να ξεφύγει.

Η ριζοσπαστικότητα αυτής της απαισιοδοξίας είναι μια ριζοσπαστικότητα δεύτερης τάξης: μια ριζοσπαστικότητα η οποία προέρχεται από την απώλεια της ριζοσπαστικότητας της ταξικής πάλης και γι' αυτό είναι αιχμάλωτη της σκέψης που η ίδια υποτίθεται ότι κριτικάρει. Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για τίποτ' άλλο από την απλή απαισιόδοξη αντιστροφή της αισιόδοξης διαφωτιστικής ιδεολογίας της ιστορίας του εργατικού κινήματος, σύμφωνα με την οποία ο σοσιαλισμός θα ακολουθήσει και θα αντικαταστήσει αναγκαστικά τον καπιταλισμό, διότι αυτό, υποτίθεται, ότι υπαγορεύουν κάποιοι «αντικειμενικοί νόμοι της ιστορίας». Γι' αυτό αισθάνονται πολύ άσχημα – όχι μόνο οι τελευταίοι λάτρεις της ταξικής πάλης, αλλά επίσης και οι περισσότεροι από τους οργανωμένους κριτικούς τους – όταν ανακαλύπτεται, εκ των υστέρων, ότι η ταξική πάλη ήταν ανέκαθεν μια καπιταλιστική εσωτερική πάλη η οποία δεν θα μπορούσε ποτέ να οδηγήσει πέραν του ορίζοντα της εμπορευματοπαραγωγού κοινωνίας.

Η αριστερή σκέψη θεωρούσε την ταξική πάλη ως μια πάλη ανάμεσα στις δύο απόψεις, της εργασίας και του κεφαλαίου, που αντιπροσωπεύονταν από δύο ανταγωνιστικά κοινωνικά υποκείμενα. Επί πλέον υποβάλλετο ότι η εργατική τάξη είναι φορέας ενός ιστορικό-επαναστατικού καθήκοντος: επειδή το κεφάλαιο – αντίστοιχα η τάξη των κεφαλαιοκρατών – καταπιέζει και εκμεταλλεύεται την εργατική τάξη, γι' αυτό, υποτίθεται, ότι έπρεπε αυτή να έχει το «αντικειμενικό συμφέρον» να καταργήσει την κυριαρχία του κεφαλαίου και να οικοδομήσει μια ελεύθερη κομμουνιστική κοινωνία. Αυτή όμως η αντίληψη βασίζεται σε μια βασική παρεξήγηση. Η εργατική τάξη, ως αντιπρόσωπος της άποψης της εργασίας, εκπροσώπευε, εκ των πραγμάτων, μια άποψη στο εσωτερικό του καπιταλισμού. Και τούτο διότι η εργασία δεν είναι καμιά υπερ-ιστορική κατηγορία, όπως θέλει να πιστεύει η κυριαρχούσα συνείδηση – δηλαδή η συνείδηση της καπιταλιστικής μορφής υποκειμένου –, η οποία συνηθίζει να προβάλλει όλες τις κατηγορίες της αστικής κοινωνίας στο παρελθόν και στο μέλλον. Η εργασία είναι μάλλον μια ιστορικά καθορισμένη **ειδική μορφή** της κοινωνικής δραστηριότητας, δηλαδή **η μορφή δραστηριότητας του κεφαλαίου**. Αυτήν την μορφή παίρνει «το προτσές ανταλλαγής της ύλης ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση» («Το κεφάλαιο», τόμος πρώτος, σελ. 190) στον καπιταλισμό. Στην κοινωνική πραγματική, υπαρκτή αφαίρεση (Realabstraktion) «εργασία» εκφράζεται η αδιαφορία απέναντι στο υλικό-αισθητό περιεχόμενο αυτού που γίνεται και πως αυτό γίνεται, όπως ακριβώς στην πραγματική, υπαρκτή αφαίρεση «αξία». Ήδη ο Μαρξ, ως γνωστό, διαπίστωσε ότι η αξία, αντίστοιχα το κεφάλαιο, δεν είναι τίποτ' άλλο από «νεκρή εργασία» δηλαδή η μορφή παράστασης της ξοδευθείσας αφηρημένης ανθρώπινης ενέργειας.

Η ουσία και το περιεχόμενο της ταξικής πάλης δεν ήταν κατ' αρχήν φανερό, επειδή η άποψη της εργασίας, μέχρι ακόμη και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, δεν αναγνωριζότο κοινωνικά ως ισότιμη. Γι' αυτό οι μάζες των εργατών βρίσκονταν ακόμη εκτός του πλαισίου της αστικής κοινωνίας: ναίμεν έπρεπε να πωλούν την εργατική τους δύναμη ως εμπόρευμα, όμως δεν είχαν τα δικαιώματα του ελεύθερου και ίσου κατόχου εμπορεύματος. Το εργατικό κίνημα έπρεπε να παλέψει γι' αυτά τα δικαιώματα, και αυτό ήταν που κατάφερε στα κέντρα του παγκόσμιου καπιταλισμού – και μόνο αυτό μπορούσε να καταφέρει. Ουσιαστικά αυτά ήταν: το δικαίωμα της συνδικαλιστικής αντιπροσώπησης των συμφερόντων, την ολική ισχύουσα αναγνώριση ως πολίτες του κράτους (ιδιαίτερα η επιβολή του γενικού εκλογικού δικαιώματος), όπως επίσης και η πρόσβαση σε ένα λίγο ή πολύ διαφοροποιημένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, υγείας και εκπαίδευσης, το οποίο δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την γενίκευση της δυνατότητας πώλησης της εργατικής δύναμης στην αγορά εργασίας και πρόσφερε μια κάποια εξασφάλιση απέναντι στα σκαμπανεβάσματα και τις ανωμαλίες της κίνησης

της αγοράς.

Σ' αυτή την πάλη για αναγνώριση εκδηλώνετο στην επιφάνεια όλο και πιο καθαρά **η ταυτότητα της εργασίας και του κεφαλαίου**. Στην πορεία της 2^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, δηλαδή του φορντισμού, ήταν οι αντιπρόσωποι του κεφαλαίου (το management, γενικά το διευθυντικό προσωπικό) που αφαίρεσαν από πάνω τους, και μάλιστα επιθετικά, την κατηγορία του εργατικού κινήματος ότι είναι μη εργάτες και «παράσιτα», με το να αυτοχαρακτηρίζονται, όπως ο ίδιος ο Ford, σαν «πρώτοι εργάτες της επιχείρησής τους». Και είχαν καθόλα δίκαιο, διότι τελικά είναι και αυτοί μόνο λειτουργοί, **«προσωπίδες χαρακτήρα» του αφηρημένου αυτοσκοπού της αξιοποίησης** στον οποίο πρέπει να υπακούουν, χωρίς ναίμεν αλλά, έστω κι αν βρίσκονται στα ψηλά δωμάτια της κοινωνικής ιεραρχίας. Στην πορεία της 3^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, που βασίζεται στη μικροηλεκτρονική και την πληροφορική, η οποία οδήγησε στο θεμελιακό προτσές κρίσης του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής φαίνεται πλέον ολοκάθαρα η ταυτότητα της εργασίας και του κεφαλαίου.

Κατά παράδοξο τρόπο το ολοφάνερο αυτής της ταυτότητας του κεφαλαίου και της εργασίας **και η κρίση της εργασίας**, δηλαδή το λειώσιμο (παγκόσμια) της ουσίας της εργασίας και άρα και της αξίας που παράγεται από αυτήν, ένεκα του προτσές της 3^{ης} βιομηχανικής επανάστασης, βγαίνει στην επιφάνεια ιστορικά ταυτόχρονα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η **άποψη της εργασίας δεν είναι πλέον μόνο μια εσωτερική άποψη του συμφέροντος αλλά μεταλλάσσεται, εκ των πραγμάτων, σε άποψη μιας αυταπατικής όπως επίσης και φανατικής υπεράσπισης της λογικής της αξιοποίησης**. Κάτω από τη σημαία της εργασίας, εκείνοι που έχουν ακόμη την ευκαιρία να πωλούν το εμπόρευμα τους εργατική δύναμη κάτω από λίγο-πολύ υποφερτούς όρους, αρχίζουν ένα όλο και πιο επιθετικό πόλεμο αποκλεισμού και περιχαράκωσης ενάντια στην αυξανόμενη πλειοψηφία των καπιταλιστικά «πλεοναζόντων». Η **από-αλληλεγγυοποίηση** παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις.

Εκείνο που είναι σίγουρο, και το τονίζουμε, είναι τούτο: η άποψη της εργασίας δεν μπορούσε και δεν μπορεί να είναι σημείο αναφοράς μιας χειραφέτησης από το εμπορευματοπαραγωγό σύστημα και τους εξαναγκασμούς του. Η ριζοσπαστική κριτική του καπιταλισμού προϋποθέτει την ριζοσπαστική κριτική της εργασίας, πράγμα που σημαίνει ότι η ταξική πάλη δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας τρόπος κοινωνικής δράσης που οδηγεί στην χειραφέτηση. Με την οπτική του παραδοσιακού μαρξισμού του εργατικού κινήματος, μια τέτοια τοποθέτηση έχει την ίδια σημασία όπως μια προτροπή να παραιτηθούμε γενικά από κάθε πάλη και κάθε επέμβαση στις κοινωνικές συγκρούσεις και να περιμένουμε ότι με τη βοήθεια ενός αφηρημένου συμφέροντος της ανθρωπότητας και με την ελπίδα-ουτοπία ότι θα «βγούμε» κάποτε από τον καπιταλισμό. Αυτό βέβαια δεν μπορεί να γίνει. Δεν μπορεί κανείς να «κατεβεί» από τον καπιταλισμό όπως από ένα τραίνο, εδώ πρόκειται για ένα παγκόσμιο σύστημα το οποίο δεν υπάρχει ανεξάρτητα από τους ανθρώπους. Το γεγονός ότι αυτό το σύστημα βρίσκεται σε ένα ανεπίστρεπτο προτσές κρίσης δεν σημαίνει ότι θα διαλυθεί όμορφα και ωραία. Αντίθετα ξετυλίγει με ορμή τα συσσωρευμένα εδώ και εκατονταετίες αποδιοργανωτικά και καταστροφικά δυναμικά του. Γι' αυτό μια χειραφετική υπέρβαση της εμπορευματοπαραγωγής μπορεί να είναι μόνο το αποτέλεσμα μιας συνειδητής και μετωπικής επέμβασης σ' αυτό το προτσές, και αντιπαράθεσης με αυτό, από ένα ριζοσπαστικό αντικαπιταλιστικό κίνημα. Γι' αυτό το σκοπό χρειάζεται, όπως ήδη αναφέραμε πιο πάνω, μια **«τεράστια συνειδητοποίηση που η ίδια είναι προϊόν και απόρροια του ίδιου του συστήματος του κεφαλαίου»** [Grundrisse, σελ. 375 (σ. 538 Ελληνική Έκδοση)].

Σήμερα δεν υπάρχει στον ορίζονται ένα τέτοιο κίνημα. Πέραν τούτου δεν μπορεί κατ' ουδένα λόγο να ορισθεί ένα συγκεκριμένο συλλογικό υποκείμενο το οποίο, ένεκα της ειδικής κοινωνικής του θέσης, θα ήταν το πεπρωμένο του να αποτελέσει τον σκληρό πυρήνα ενός τέτοιου κινήματος. Έτσι η

ριζοσπαστική κριτική της κοινωνίας των εμπορευμάτων αιωρείται κατά κάποιο τρόπο στο κενό. Μπορεί μόνο να διαπιστωθεί ότι, το είδος και ο τρόπος που οι καπιταλιστικά προ-διαμορφωμένοι άνθρωποι (η αστική μορφή υποκειμένου) αντιδρούν απέναντι στις οξυμένες απαιτήσεις του προτσές κρίσης, δεν είναι εκ των προτέρων αιτιοκρατικά καθορισμένος. Και τούτο διότι, παρ' όλο που το προτσές κρίσης απελευθερώνει μια σειρά από αρνητικές μορφές αντίδρασης (αντισημιτισμός – με την ευρεία έννοια του όρου –, ρατσισμό, κοινωνικό-δαρβινική εξολόθρευση των «πλεοναζόντων», αιρέσεις σωτηρίας, πράξεις ατομικού και συλλογικού παραλογισμού κλπ), παραμένει όμως εδώ πάντοτε και ένα στοιχείο της ελευθερίας απόφασης. Κανένας δεν **πρέπει** να αντιδρά έτσι, αλλά **μπορεί**, τουλάχιστον κατ' αρχήν, να αποφασίσει για την αντίσταση και την πάλη ενάντια στην κυριαρχούσα μορφή κοινωνικοποίησης (κάτι βέβαια που περιλαμβάνει επίσης μια διαμάχη-σύγκρουση με τη δική του υποκειμενική συγκρότηση, την «αστική μορφή υποκειμένου», που προήλθε από αυτή την κοινωνικοποίηση). Εννοείται ότι αποφάσεις αυτού του είδους δεν λαμβάνονται σε κενό χώρο, αλλά πάντοτε μόνο μέσα στα πλαίσια κοινωνικών συγκρούσεων που προκαλούνται και πυροδοτούνται από τις οξυμένες αντιθέσεις του καπιταλιστικού προτσές κρίσης. Μόνο από εδώ μπορούν να δημιουργηθούν αφετηριακά σημεία ενός κοινωνικού κινήματος χειραφέτησης, το οποίο θα ήταν σε θέση να αναλάβει να κάνει τα πρώτα βήματα μιας συνολικής οικειοποίησης της κοινωνικής σχέσης, η οποία θα συνιστά κάτι περισσότερο από την κατάληψη επί μέρους τομέων και χώρων ή της δημιουργίας ατομικών ελεύθερων χώρων. Γι' αυτό ένα κεντρικό ζήτημα της ριζοσπαστικής κριτικής του καπιταλισμού σήμερα, πρέπει να είναι ο επαναπροσδιορισμός των κοινωνικών μετώπων αντιπαράθεσης και σύγκρουσης, και με αυτό να δημιουργήσει σημεία αναφοράς και προσανατολισμού στα οποία θα μπορούν να κατευθυνθούν κοινωνικές διαμαρτυρίες και θα δίδουν την δυνατότητα να αποφύγουμε την παγίδα ανάμεσα στις αυταπάτες για την εμβέλεια εσωτερικών μεταρρυθμίσεων οποιασδήποτε μορφής, και για τον ρόλο των αρνητικών επιθετικών τρόπων αντίδρασης. Αυτό περιλαμβάνει τόσο την κριτική αυτών των τρόπων αντίδρασης και των αυταπατικών εναλλαχτικών λύσεων (μεταρρυθμίσεις) όσο και μια συγκεκριμενοποίηση της κριτικής του καπιταλισμού στα αντικείμενα των εκάστοτε συγκρούσεων. Αφετηριακά σημεία για κάτι τέτοιο υπάρχουν πολλά και κατ' ουδένα λόγο μόνο τέτοια που αφορούν μόνο την κριτική της εργασίας με τη στενή έννοια. Θα μπορούσαν να είναι θεωρητικές, δημοσιογραφικές και πρακτικές παρεμβάσεις π.χ. ενάντια στον αυξανόμενο εξαναγκασμό για φτηνή εργασία, ενάντια στον ρατσισμό, στον κοινωνικό αποκλεισμό, στην ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού χώρου κλπ. Το καθήκον μιας θεμελιακής κριτικής της κοινωνίας των εμπορευμάτων σήμερα είναι να αναπτύξει μια δημόσια συζήτηση η οποία θα προσδιορίσει τα πλαίσια για τέτοιες παρεμβάσεις και με αυτό τον τρόπο να φέρει κοντά ήδη υφιστάμενες πρωτοβουλίες χωρίς κατ' ανάγκη να τις ενοποιεί. Αυτό περιλαμβάνει βέβαια και την ανάγκη να διευρυνθεί η συζήτηση και πέραν του στενού πλαισίου του αριστερού χώρου, όπως επίσης και την υπέρβαση του εθνικού πλαισίου μέσα στο οποίο γίνεται η συζήτηση.

Ιούλιος 2008

—

Σημειώσεις

1. Όλα τα αποσπάσματα και οι αναφορές από τους τρεις τόμους του *Κεφαλαίου* και τις *Θεωρίες για την Υπεραξία* είναι από τις σχετικές εκδόσεις της Σύγχρονης Εποχής. Τα αποσπάσματα και οι αναφορές από τα *Grundrisse* είναι από την Γερμανική Έκδοση των Απάντων των Μαρξ-Ένγκελς, τόμος 42. (Dietz Verlag Berlin, 1983). Στα σχετικά αποσπάσματα σημειώνονται στην παρένθεση όπου έγινε κατορθωτό, οι αντίστοιχες σελίδες της Ελληνικής Έκδοσης των *Grundrisse* του Στοχαστή.
2. Όλα τα κείμενα αντλούν ιδέες από το έργο της Γερμανικής Θεωρητικής Σχολής της Κριτικής της Αξίας (*Wertkritik*) όπως έχει δημοσιευτεί στα περιοδικά *Krisis* και *Exit!* και στα βιβλία των Robert Kurz, Norbert Trenkle, Ernst Lohoff και άλλων. Στις περιπτώσεις που γίνεται ελεύθερη

μετάφραση άρθρων αυτό δηλώνεται από την αναφορά στον τίτλο «*σύμφωνα με τον Robert Kurz*».

Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση, Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Με τον Μαρξ Πέραν του Μαρξ (Ιστοσελίδα), Ηλεκτρονικά Άρθρα, Δεκαετία 2010-2019, 2016, Απροσδιόριστη Τοποθεσία

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο

Cyprus Movements Archive

Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:metonmarx:class_struggle

Last update: **2025/09/18 10:42**

